

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته مطالعات زنان

بررسی حمایت های حقوقی و اجتماعی از زنان در برابر خشونت خانگی

نگارنده:

اکرم عرب بافرانی

استاد راهنما:

آقای دکتر کاظم رسول زاده طباطبایی

استاد مشاور:

خانم دکتر طوبی شاکری گلپایگانی

مرداد ۱۳۸۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع کارشناسی ارشد

اعضا هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای/ خانم **اکرم عرب بافرانی** تحت عنوان

" **بررسی حمایت های حقوقی و اجتماعی از زنان در برابر خشونت خانگی** "

را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای دریافت درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی
۱- استاد راهنما	آقای دکتر کاظم رسول زاده طباطبایی	استادیار
۲- استاد مشاور	خانم دکتر طوبی شاکری گلپایگانی	استادیار
۳- استاد ناظر	خانم دکتر شهلا باقری	استادیار
۴- استاد ناظر	آقای دکتر محسن ایمانی نائینی	استادیار
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	آقای دکتر محسن ایمانی نائینی	استادیار

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه می باشد، باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته مطالعات زنان است که در سال ۱۳۸۸ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر کاظم رسول زاده طباطبائی، مشاوره سرکار خانم دکتر طوبی شاکری گلپایگانی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب اکرم عرب بافرانی دانشجوی رشته مطالعات زنان مقطع کارشناسی ارشد

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: اکرم عرب بافرانی

تاریخ و امضا: ۸۸/۰۵/۰۳

تقدیم به پدر عزیز و مادر مهربانم که در تمام مراحل زندگی

پس از خدای مهربان یاور و پشتیبانم بوده اند

و تقدیم به تمامی کسانی که دوستشان دارم.

سپاس

قبل از هر چیز خود را ملزم می دانم به یادآوری، سپاس و قدردانی فراوان از حمایت های بی دریغ استاد عزیزم جناب آقای دکتر کاظم رسول زاده طباطبائی که در مقام استاد راهنما در گردآوری و تقریر این رساله وقت بسیاری را صرف نموده اند و همچنین استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر طوبی شاکری گلپایگانی به خاطر مشورت ها و راهنمایی های بی پایان شان و با سپاس فراوان از سرکارخانم دکتر فریده حمیدی و خانم دکتر پروانه محمدخانی که در بخش عملیاتی پژوهش حمایت های خویش را سخاوتمندانه ابراز داشته و تمامی اساتید محترم و دوستانی که با دراختیار قراردادن منابع تحقیقاتی در این مسیر به یاریم شتافتند.

چکیده:

زنان به دلایل متعدد از جمله وابستگی‌های مالی، عاطفی، فرزندان مشترک و سنت‌های تشویق‌کننده خشونت، به آماجی مناسب برای خشونت خانگی از سوی شوهر تبدیل شده‌اند. پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان و اشکال خشونت خانگی اعمال شده بر زنان مراجعه‌کننده به برخی از نهادهای حقوقی و اجتماعی، نقش پاره‌ای از قوانین را نیز در کاهش، بسترسازی و یا تشدید خشونت خانگی بررسی می‌کند. بدین منظور تعداد ۱۷۰ نفر از زنان مراجعه‌کننده به مراکز نیروی انتظامی، پزشکی قانونی، اورژانس اجتماعی سازمان بهزیستی و مجتمع‌های قضایی خانواده در شهر تهران که مورد خشونت توسط همسر قرار گرفته بودند انتخاب و با استفاده از پرسشنامه استاندارد *CTS-2* مورد ارزیابی قرار گرفتند. همچنین با هدف اخذ نظر کارشناسان و متخصصین حقوقی پیرامون پاره‌ای از قوانین تعداد ۲۶ نفر از متخصصین انتخاب و پرسشنامه محقق ساخته با روش دلفی اجرایی گردید.

یافته‌ها حاصل از اجرای پرسشنامه *CTS-2* حاکی از آن است که بیشترین نرخ شیوع خشونت به ترتیب در مقیاس‌های مذاکره (مشورت)، پرخاشگری روانشناختی و حمله جسمانی گزارش شده و اقدام به اعمال آسیب و صدمه و زورگویی جنسی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین تکرارپذیری (آزمان) اعمال خشونت نیز در مقیاس‌های پرخاشگری روانشناختی، حمله جسمانی و مذاکره بالاترین میزان را به خود اختصاص می‌دهد. نتایج حاصل از اجرای روش دلفی نیز موید آن است که هرچند در خصوص برخی از اصول قانون اساسی و مواد قانون مدنی و قانون مجازات اسلامی ضعف در اجرای قوانین موجود موجب بروز و تشدید خشونت خانگی علیه زنان شده است؛ لیکن نقش برخی از مواد قوانین مذکور در بسترسازی و بعضاً تشدیدکنندگی خشونت خانگی اعمال شده بر زنان بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

واژگان کلیدی: خشونت، خشونت خانگی، نهادهای حقوقی، حمایت اجتماعی

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

فهرست جداول ..... ز

فصل اول - مقدمه و کلیات طرح تحقیق

۱-۱ مقدمه	۲
۲-۱ بیان مساله	۳
۳-۱ اهمیت پژوهش و ضرورت پژوهش	۶
۴-۱ اهداف پژوهش	۸
۵-۱ سوالات تحقیق	۸
۶-۱ فرضیات تحقیق	۹
۷-۱ تعاریف عملیاتی اصطلاحات	۹

فصل دوم - چهارچوب مفهومی، مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بخش اول - واژه شناسی	۱۱
۱-۱-۲ تعریف خشونت	۱۱
۲-۱-۲ مفهوم خشونت خانگی	۱۶
۳-۱-۲ همسرآزاری	۱۸
۴-۱-۲ زن آزاری	۱۸
۵-۱-۲ کتک زدن همسر(زن)	۱۸
۶-۱-۲ حمایت اجتماعی	۲۰
۷-۱-۲ مقایسه خشونت و شکنجه	۲۱
۸-۱-۲ اشکال خشونت علیه زنان	۲۲
الف) انواع خشونت خانگی طبق مشخصات قربانی	۲۲
ب) انواع خشونت از نظر موضوعی	۲۴
۹-۱-۲ الگوهای رفتاری خشونت خانگی	۲۴
الف) خشونت جسمی(فیزیکی)	۲۵
ب) خشونت روانی	۲۶
ج) خشونت جنسی	۲۷

۲۹	.....	د) خشونت اقتصادی
۳۰	.....	ه) خشونت سیاسی
۳۳	.....	بخش دوم- تبیین های نظری در باب خشونت
۳۳	.....	۱-۲-۲ رویکرد روانشناختی
۳۳	.....	۱-۱-۲-۲ نظریه خشونت ذاتی
۳۴	.....	۲-۱-۲-۲ نظریه محرومیت - تهاجم
۳۵	.....	۳-۱-۲-۲ نظریه نیازهای انسانی
۳۵	.....	۴-۱-۲-۲ نظریه ابتلاء به بیماری های روانی
۳۶	.....	۵-۱-۲-۲ تئوری وابستگی
۳۷	.....	۶-۱-۲-۲ نظریه گرایش به خشونت
۳۷	.....	۷-۱-۲-۲ خشونت به عنوان نتیجه اسنادهای منفی
۳۸	.....	۸-۱-۲-۲ نظریه درماندگی آموخته شده
۳۸	.....	۲-۲-۲ رویکرد روانشناسی- اجتماعی
۳۸	.....	۱-۲-۲-۲ نظریه یادگیری اجتماعی
۳۹	.....	۲-۲-۲-۲ تئوری گردش خشونت
۳۹	.....	۳-۲-۲-۲ نظریه کنترل اجتماعی
۴۱	.....	۴-۲-۲-۲ نظریه منابع
۴۱	.....	۵-۲-۲-۲ نظریه ناسازگاری پایگاهی
۴۲	.....	۳-۲-۲ رویکرد جامعه شناسی
۴۲	.....	۱-۳-۲-۲ نظریه فرهنگ خشونت
۴۲	.....	۲-۳-۲-۲ نظریه نقش جنسی
۴۳	.....	۳-۳-۲-۲ نظریه انتقال بین نسل ها
۴۴	.....	۴-۳-۲-۲ نظریه فرهنگی
۴۴	.....	۵-۳-۲-۲ نظریه مبادله
۴۵	.....	۶-۳-۲-۲ نظریه کارکردگرایی
۴۵	.....	۷-۳-۲-۲ نظریه فمینیستی
۵۱	.....	۸-۳-۲-۲ نظریه تضاد
۵۳	.....	۹-۳-۲-۲ نظریه اقتدار

۵۴	..... نظریه نقش ها ۱۰-۳-۲-۲
۵۵	..... نظریه یکپارچه و ترکیبی ۱۱-۳-۲-۲
۵۶	..... رویکرد حمایت اجتماعی ۴-۲-۲
۵۷	..... نظریه پیوندهای ضعیف گرانووتر ۱-۴-۲-۲
۵۷	..... تیپولوژی مبادلات حمایتی اسپینوزا ۲-۴-۲-۲
۶۱	..... تیپولوژی خویشاوندی ولمن ۳-۴-۲-۲
۶۳	..... رویکرد شبکه های اجتماع شخصی ۴-۴-۲-۲
۶۶	..... تیپولوژی اجتماع شخصی ۵-۴-۲-۲
۷۰	..... مدل سلسله مراتبی- جبرانی ۶-۴-۲-۲
۷۰	..... مدل تخصیص وظیفه ۷-۴-۲-۲
۷۱	..... مدل تخصیص کارکردی ۸-۴-۲-۲
۷۱	..... مدل کمبود ۹-۴-۲-۲
۷۲	..... رویکرد مکاتب اسلامی در حوزه زنان ۵-۲-۲
۷۳	..... اندیشه جمودگرایانه ۱-۵-۲-۲
۷۴	..... اندیشه سنت گرایانه ۲-۵-۲-۲
۷۵	..... اندیشه تجددگرایانه اسلامی ۳-۵-۲-۲
۷۷	..... اندیشه معرفت شناسانه ۴-۵-۲-۲
۷۷	..... اندیشه اصول گرایانه ۵-۵-۲-۲
۷۸	..... تئوری مصلحت ۶-۵-۲-۲
۸۲	..... بخش سوم- تاریخچه بررسی پدیده خشونت
۸۵	..... بررسی اسناد بین المللی در زمینه حمایت از زنان قربانی خشونت ۱-۳-۲
۸۵	..... الف) بررسی اسناد عام بین المللی
۸۷	..... ب) بررسی اسناد خاص بین المللی
۹۲	..... ۲-۳-۲ مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه خشونت علیه زنان
۹۲	..... الف) مروری بر تحقیقات داخلی
۱۰۵	..... ب) مروری بر تحقیقات خارجی
۱۱۰	..... ۳-۳-۲ شیوع خشونت در نگاه آمارهای داخلی و خارجی
۱۱۰	..... الف) آمارهای داخلی بروز خشونت

- ۱۱۱ ..... (ب) آمارهای خارجی بروز خشونت
- ۱۱۴ ..... ۴-۳-۲ شاخص های ارزیابی خانگی
- ۱۱۵ ..... ۵-۳-۲ اهداف اعمال خشونت
- ۱۱۵ ..... ۶-۳-۲ عوامل موثر در ارتکاب خشونت
- ۱۱۶ ..... الف) عوامل فردی موثر در ارتکاب خشونت
- ۱۱۹ ..... ب) عوامل اجتماعی موثر در ارتکاب خشونت
- ۱۲۴ ..... ۷-۳-۲ الگوهای تعاملی میان زوجین
- ۱۲۵ ..... ۸-۳-۲ چرخه خشونت در خانواده
- ۱۲۸ ..... ۹-۳-۲ چرا خانواده بستری مساعد برای بروز خشونت است؟
- ۱۳۰ ..... ۱۰-۳-۲ علل تحمل روابط خشونت آمیز چیست؟
- ۱۳۹ ..... ۱۱-۳-۲ عوارض و تبعات خشونت خانگی بر زنان
- ۱۴۶ ..... ۱۲-۳-۲ اثرات خشونت خانگی بر نقش والدینی پدر و مادر
- ۱۴۸ ..... ۱۳-۳-۲ تاثیر مستقیم خشونت خانگی بر کودکان
- ۱۵۰ ..... ۱۴-۳-۲ اثر خشونت خانگی بر اجتماع
- ۱۵۱ ..... ۱۵-۳-۲ هزینه های نقدی خشونت زناشویی
- ۱۵۲ ..... ۱۶-۳-۲ راهکارهای حمایتی و مبارزه با خشونت
- ۱۵۵ ..... ۱۷-۳-۲ حمایت از قربانیان خشونت
- ۱۶۶ ..... ۱۸-۳-۲ راهکارهای مبارزه با خشونت خانگی در ایران
- ۱۶۸ ..... ۱۹-۳-۲ مداخله و درمان افراد همسرآزار
- ۱۷۴ ..... ۲۰-۳-۲ ضرورت توجه به نیازهای اساسی انسان
- ۱۷۷ ..... **بخش چهارم - بررسی حمایت های حقوقی از زنان در برابر خشونت خانگی**
- ۱۷۸ ..... ۱-۱-۴-۲ حمایت در پرتو قوانین ماهوی
- ۱۷۸ ..... جرم انگاری خشونت های خانگی
- ۱۸۱ ..... الف) جرم انگاری خشونت های فیزیکی
- ۱۸۳ ..... ب) جرم انگاری خشونت های روانی
- ۱۸۵ ..... ج) جرم انگاری خشونت های جنسی
- ۱۸۷ ..... د) جرم انگاری خشونت های اقتصادی
- ۱۹۲ ..... ۲-۱-۴-۲ ارزیابی آثار ضمانت اجراهای کیفری

- ۲-۴-۲ حمایت حقوقی در پرتو قوانین شکلی ۱۹۵
- ۱-۲-۴-۲ جبران خسارت بزه دیده ۱۹۶
- ۲-۲-۴-۲ کارآیی ادله اثبات دعوا در خشونت های خانوادگی ۱۹۸
- ۳-۴-۲ بسترهای قانونی خشونت خانگی ۱۹۹
- ۱-۳-۴-۲ موقعیت زن در خانواده از دیدگاه قانون اساسی ۲۰۰
- ۲-۳-۴-۲ جایگاه زن در قانون مدنی ۲۰۱
- ۳-۳-۴-۲ جایگاه زن در قانون مجازات اسلامی ۲۰۳
- ۴-۴-۲ عملکرد حمایتی نهادهای عدالت کیفری ۲۰۵
- ۵-۴-۲ بررسی حمایت از زنان خشونت دیده در دستگاه پلیس ۲۰۷
- ۱-۵-۴-۲ واکنش اولیه پلیس به خشونت خانگی ۲۰۸
- ۲-۵-۴-۲ اطلاع رسانی به بزه دیده ۲۱۱
- ۳-۵-۴-۲ رفتار احترام آمیز با بزه دیده ۲۱۳
- ۴-۵-۴-۲ حمایت از بزه دیده در برابر تهدید ۲۱۵
- ۵-۵-۴-۲ اجرای سیاست بازداشت اجباری ۲۱۶
- ۶-۵-۴-۲ ارائه خدمات در مراکز مشاوره ای پلیس ۲۱۸
- ۶-۴-۲ عملکرد دستگاه تعقیب کیفری در حمایت از بزه دیده ۲۲۱
- ۷-۴-۲ عملکرد سازمان پزشکی قانونی در قبال زنان قربانی خشونت خانگی ۲۲۴
- ۱-۷-۴-۲ شناسایی انواع بزه دیدگی در خشونت های خانگی ۲۲۸
- ۸-۴-۲ چگونگی رفتار با بزه دیده در دادگاه ۲۲۹
- ۱-۸-۴-۲ تمهیدات ویژه رسیدگی به خشونت های خانگی ۲۳۰
- ۲-۸-۴-۲ صدور حکم در پرونده های خشونت خانگی ۲۳۲
- ۹-۴-۲ عملکرد سازمان بهزیستی در حمایت از زنان قربانی خشونت خانگی ۲۳۳

فصل سوم - روش شناسی

- ۱-۳ روش پژوهش ۲۳۷
- ۲-۳ جامعه آماری ۲۳۷
- ۳-۳ حجم نمونه ۲۳۸
- ۴-۳ روش نمونه گیری ۲۳۸
- ۵-۳ ابزار پژوهش ۲۳۹

۲۵۰	..... ۶-۳ سطح مشاهده و سطح تحلیل
۲۵۰	..... ۷-۳ گزارش روایی و اعتبار تحقیق
۲۵۰	..... ۸-۳ شیوه جمع آوری اطلاعات
۲۵۰	..... ۹-۳ شیوه تجزیه و تحلیل آماری

فصل چهارم - تجزیه و تحلیل داده ها

۲۵۳	..... ۱-۴ تحلیل های توصیفی
۲۶۸	..... ۲-۴ تحلیل های استنباطی

فصل پنجم - نتیجه گیری و پیشنهادات

۲۹۸	..... ۱-۵ نتیجه گیری
۳۰۲	..... ۲-۵ محدودیت ها و موانع تحقیق
۳۰۲	..... ۳-۵ پیشنهادات
۳۰۷	..... منابع و مأخذ
۳۲۱	..... ضمائم

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

عنوان ..... صفحه

تحلیل های توصیفی

- ۸-۱ توزیع افراد بر اساس سن ۲۵۳
- ۱-۲ توزیع افراد بر اساس سن همسران ۲۴۵
- ۱-۳ توزیع افراد بر اساس تحصیلات ۲۵۵
- ۱-۴ توزیع افراد بر اساس سطح تحصیلات همسر ۲۵۶
- ۱-۵ توزیع افراد بر اساس طول مدت ازدواج ۲۵۷
- ۱-۶ توزیع افراد بر اساس نوع شغل ۲۵۸
- ۱-۷ توزیع افراد بر اساس نوع شغل همسر ۲۵۹
- ۱-۸ توزیع افراد بر اساس تعداد فرزندان ۲۶۰
- ۱-۹ توزیع افراد بر اساس سابقه اعتیاد به مواد مخدر ۲۶۱
- ۱-۱۰ توزیع افراد بر اساس سابقه بیماری روانی ۲۶۲
- ۱-۱۱ توزیع افراد بر اساس سابقه محکومیت قضایی ۲۶۳
- ۱-۱۲ توزیع افراد بر اساس وضعیت تاهل ۲۶۴
- ۱-۱۳ توزیع افراد بر اساس وضعیت زندگی ۲۶۵
- ۱-۱۴ توزیع افراد بر اساس محل سکونت ۲۶۶
- ۱-۱۵ میانگین و انحراف معیار سال تولد، درآمد افراد و همسران آنها، درآمد کلی خانواده و طول مدت ازدواج ۲۶۷

تحلیل های استنباطی

- ۱-۱ فراوانی و درصد شیوع ارتکاب به رفتار مورد اشاره در مقیاس مذاکره ۲۶۹
- ۱-۲ فراوانی و درصد شیوع قربانی شدن در اثر رفتار مورد اشاره در مقیاس مذاکره ۲۶۹
- ۱-۳ فراوانی و درصد شیوع ارتکاب به رفتار مورد اشاره در مقیاس پرخاشگری روانشناختی ۲۷۰
- ۱-۴ فراوانی و درصد شیوع قربانی شدن در اثر رفتار مورد اشاره در مقیاس پرخاشگری روانشناختی ۲۷۰
- ۱-۵ فراوانی و درصد شیوع ارتکاب به رفتار مورد اشاره در مقیاس حمله جسمانی ۲۷۱
- ۱-۶ فراوانی و درصد شیوع قربانی شدن در اثر رفتار مورد اشاره در مقیاس حمله جسمانی ۲۷۱
- ۱-۷ فراوانی و درصد شیوع ارتکاب به رفتار مورد اشاره در مقیاس زورگویی جنسی ۲۷۲
- ۱-۸ فراوانی و درصد شیوع قربانی شدن در اثر رفتار مورد اشاره در مقیاس زورگویی جنسی ۲۷۲

- ۹-۱ فراوانی و درصد شیوع ارتکاب به رفتار مورد اشاره در مقیاس آسیب و صدمه ۲۷۳
- ۱۰-۱ فراوانی و درصد شیوع قربانی شدن در اثر رفتار مورد اشاره در مقیاس آسیب و صدمه ۲۷۳
- ۱۱-۱ میزان شیوع مقیاس های CTS2 براساس شدت خشونت در دو محور ارتکاب و قربانی شدن ۲۷۴
- ۱۲-۱ میزان شیوع مقیاس های CTS2 در دو محور ارتکاب و قربانی شدن ۲۷۵
- ۱۳-۱ میزان تکرارپذیری (آزمان) مقیاس های CTS2 در دو محور ارتکاب و قربانی شدن ۲۷۶
- ۱۴-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل سطح تحصیلات ۲۷۷
- ۱۵-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل سطح تحصیلات همسر ۲۷۸
- ۱۶-۱ آزمون تعقیبی شفه براساس سطح تحصیلات همسر و ابعاد کلی خشونت ۲۷۹
- ۱۷-۱ ابعاد کلی خشونت براساس گروه های شاغل و بیکار ۲۸۰
- ۱۸-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل نوع شغل ۲۸۱
- ۱۹-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل نوع شغل همسر ۲۸۲
- ۲۰-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل طول مدت زمان ازدواج ۲۸۳
- ۲۱-۱ آزمون تعقیبی شفه براساس طول مدت زمان ازدواج و ابعاد کلی خشونت ۲۸۴
- ۲۲-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل تعداد فرزندان ۲۸۵
- ۲۳-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل سابقه اعتیاد به مواد مخدر ۲۸۶
- ۲۴-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل سابقه بیماری روانی ۲۸۷
- ۲۵-۱ آزمون تعقیبی شفه براساس سابقه بیماری روانی و ابعاد کلی خشونت ۲۸۸
- ۲۶-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل سابقه محکومیت قضایی ۲۸۹
- ۲۷-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل وضعیت تاهل ۲۹۰
- ۲۸-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل وضعیت زندگی ۲۹۱
- ۲۹-۱ ابعاد کلی خشونت براساس عامل وضعیت محل سکونت ۲۹۲
- ۳۰-۱ بررسی توصیفی پرسشنامه تخصصی مواد قانونی ۲۹۳

فصل اول

کلیات طرح تحقیق

۱-۱ مقدمه

همه‌ی جوامع انسانی خواهان امنیت و عدالت اجتماعی هستند و برای رسیدن به این مطلوب از هیچ کوششی فروگذار نمی‌کنند. بدون تردید عامل امنیت و نبود خشونت به روند توسعه و رشد همه‌ی قشرها و بخش‌های جامعه کمک می‌کند. نخستین حق بشر، حفظ آرامش و آسودگی، ثبات و امنیت در همه‌ی ابعاد زندگی است. متأسفانه خشونت در سطوح مختلف فرهنگی رخ می‌دهد و به طبقه‌ی خاصی اختصاص ندارد. بر اساس یافته‌های همه‌گیرشناسی ۲۱ تا ۳۴ درصد کل زنان در سراسر دنیا توسط همسرانشان مورد ضرب و جرح و خشونت فیزیکی واقع می‌شوند که البته آمار واقعی بسیار بیشتر از این مقدار است؛ به دیگر گونه‌های خشونت کمتر توجه می‌شود و بسیاری از مواقع زنان به دلایل مختلف حاضر به طرح مشکل خود نیستند.^۱

اعمال این خشونت‌ها، افزون بر ایجاد عوارض جسمی و روحی و هزینه‌های درمانی و اجتماعی، پیامدهای جبران‌ناپذیری همچون افزایش موارد فرار از خانه، افزایش میزان خودکشی و خودسوزی زنان، همسرکشی و بیماری‌های روحی و روانی چون افسردگی را به دنبال دارد.^۲

یافته‌های تحقیق ملی «بررسی خشونت خانگی در مراکز ۲۸ استان کشور» حاکی از آن است که یک سال اول ازدواج، دوران تنگنای مالی، پس از تولد فرزندان، میانسالی و دوران بارداری پرخشونت‌ترین دوره‌های زندگی زنان است.^۳

1- Kaslow, J. Nadine, Martie P. Thompson, Brandon Gibb, Leslie Hollins, Lindi A. Meadows, Diana Jacobs, Susan Chance, Haallie Bornstein, and Akil Rashid. 1998. "Factors that mediate and moderate the link between partner abuse and suicidal behavior in African-American women." *Journal of consulting and Clinical Psychology* 66(3).

2 - Moyer, I. (2002) *Criminological Theories*, Sage publications. pp.253.

۳- ارائه‌ی یافته‌های طرح ملی- استانی «خشونت خانگی علیه زنان» در ۲۸ مرکز استان کشور (۱۳۸۳). با مشارکت دفتر امور اجتماعی وزارت کشور و مرکز مشارکت زنان ریاست جمهوری.

امروزه کارشناسان حقوقی و مدافعان حقوق انسانی زنان در بسیاری از کشورها خشونت خانگی را یکی از جرم‌هایی می‌دانند که بیشتر از همه روی می‌دهند اما کمتر گزارش داده می‌شوند. با وجود بهبود وضعیت قانونی، توسل به قانون برای زنانی که گرفتار خشونت خانگی می‌شوند دشوار است. نگرش پلیس، که معمولاً از سیاست عدم مداخله در «اختلافات خانوادگی» پیروی می‌کند، غالباً هیچ کمکی به زنان نمی‌کند. پلیس در سراسر جهان برای دخالت در آنچه «بگومگوهای خانوادگی» یا «روابط خصوصی» نامیده می‌شوند، دودلی به خرج می‌دهد.^۱

برخی از حکومت‌ها مسئولیت جلوگیری از خشونت‌های مبتنی بر جنسیت و اقدام برای پیشگیری از خشونت‌های آینده را پذیرفتند. چنین اعمالی ایجاب می‌کنند که در پرورش ماموران پلیس، دادیاران، و قضات تغییراتی پدید آید تا این افراد به درک درست‌تری درباره خشونت علیه زنان نایل شوند و شوق و رغبت بیشتری برای جدی‌گر فتن مساله خشونت علیه زنان پیدا کنند.

۱-۲ بیان مساله

در میان انواع خشونت‌ها اعم از خانوادگی، اجتماعی و سیاسی، خشونت خانگی یک آسیب جدی اجتماعی است که با وجود پیشرفت‌های فرهنگی و فکری همچنان در جوامع خودنمایی می‌کند. خشونت خانگی، خشونتی است که در محیط خصوصی به وقوع می‌پیوندد و عموماً در میان افرادی رخ می‌دهد که به سبب صمیمیت ارتباط خونی یا قانونی، به یکدیگر پیوند خورده‌اند؛ و بیشترین میزان آن علیه زنان و کودکان اعمال می‌شود.^۲

خشونت علیه زنان و دختران «جلوه‌ای است از روابط قدرت نابرابر تاریخی میان مردان و زنان، که به سلطه‌ی مردان بر زنان و تبعیض بر ضد آنان انجامیده و مانع پیشرفت کامل زنان گردیده است»^۳ خشونت علیه زنان در اکثر جوامع وجود دارد اما اغلب، ناشناخته مانده و به عنوان بخشی از امور عادی پذیرفته می‌شود. اطلاعات حاصل از مطالعات دقیق علمی در مورد میزان این خشونت، هنوز نسبتاً کم است. با این وجود، خشونت خانگی علیه زنان از تمام کشورها و جوامع اقتصادی-اجتماعی، گزارش شده و شواهد نشان می‌دهد که دستیابی به آمار و

۱- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۱)، *جامعه‌شناسی*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، چ ۷، ص ۲۱۹.

۲- آبت، پاملا و کلر والاس (۱۳۸۰)، *جامعه‌شناسی زنان*، ترجمه منیژه عراقی، تهران، نشر نی، ص ۲۳۹.

۳- دفتر امور زنان در نهاد ریاست جمهوری، نمایندگی صندوق جمعیت ملل متحد در جمهوری اسلامی ایران و نمایندگی صندوق کودکان ملل متحد در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۵). *سند چهارمین کنفرانس جهانی زن، کارپایه عمل و اعلامیه‌ی پکن*، مترجمین علی آرین و علی میرسعید قاضی، تهران. بند ۱۱۸.

اطلاعات آن بیش از آنچه که قبلاً باور می‌شد مشکل است. مستندات و مدارک رو به افزایش نشان می‌دهد که تجربه خشونت توسط زنان علاوه بر تاثیر مستقیم بر سلامتشان، نتایج دیگری بر خانواده‌ها و جوامع قربانیان دارد. سوء استفاده علاوه بر آسیب‌ها و صدمه‌های جسمی، موجب بروز عواقب بهداشتی روانی پایدار مانند افسردگی اقدام به خودکشی و بروز آسیب استرس پس از حادثه می‌شود.

خشونت و پرخاشگری از آسیب یا صدمه‌ای جزئی در تمامی ابعاد اجتماعی انسان تا نابودی او در حدی گسترده، مسأله‌ای است که ذهن هر انسانی را به خود مشغول می‌دارد. برخی در برخورد با عوامل خشونت‌آمیز شگفت‌زده می‌شوند و پاسخی برای چرایی آن نمی‌یابند اما برای افراد بی‌شماری، خشونت امری عادی، روزمره و جزئی از زندگی آنهاست. البته شاید لحظاتی نیز این پرسش برای آنها مطرح شود که ریشه‌ی خشونت و ستمگری در چیست؟

رفتار خشونت‌آمیز و اصرار به تداوم آن، گاه سبب برانگیختن خشمی می‌شود که بازتاب آن به صورت آزار جسمی شدید تجلی می‌یابد. گاه در زندگی روزمره زناشویی ممکن است مواردی پیش آید که فردی عادی و آرام در بحث بر سر موضوعی بی‌اهمیت، چنان تحریک و برانگیخته شود که با حرکتی خشونت‌آمیز، ناخواسته موجب قتل همسر خود شود. علل گوناگون فکری، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از جمله فقر فرهنگی و مادی، اعتیاد و اجبار دختر به ازدواج، فاصله سنی زیاد زن و شوهر، نابسامانی‌های زندگی جنسی، وجود شخص ثالث و خیانت همسر و عوامل دیگر ممکن است موجب رفتارهای پرخاشگرانه علیه زن یا شوهر باشد به نحوی که به فاجعه‌ی قتل یکی از همسران (زن یا مرد) بینجامد.

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد احساس خودکم‌بینی و حقارت برآمده از خشونت در زنان، به افسردگی شدید، تشویش، ترس و هراس، مشکلات روانی و بعضاً به خودکشی آنان می‌انجامد.¹ همسرآزاری نه تنها تندرستی، سلامت روحی و تعادل عاطفی - روانی زن و شوهر را به خطر می‌اندازد؛ بلکه بر فرزندان نیز تأثیرات سوء دارد. کودکانی که در خانواده‌هایی پرورش یافته‌اند که والدین آنها درگیر سوء رفتار بوده‌اند، در بزرگسالی هنگامی که با

---

1 -Hampton, Robert, Pamela Jenkins, and Avery Vander. 1999. *Physical and Sexual Violence in Marriage*. IN *Family Violence*. London & Inc.